

บทความวิจัย

ผลของโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม
ในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว กรณีศึกษา
ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว*

The Effect of Empowerment Program Through Participatory
Management for Aedes larvae Control of Household
Leaders: a Case Khao Chakan Subdistrict,
Khao Chakan District, Sa kaeo Province

มัญชนนิชา แสงโพธิ์คัมภ์ (Munnanicha Sangphokhum,)**

กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ (Kunwadee Rojpaisarnkit, Dr.P.H.)***

วรกร เกரியังไกรศักดิ์ดา (Warakorn Kriengkaisakda, Ph.D.)****

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมพลัง โดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว กรณีศึกษา หมู่บ้านลุ่มมะค่า ตำบล เขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง และเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วม กับกลุ่มเปรียบเทียบที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มทดลองเป็นแกนนำครอบครัวในหมู่บ้านลุ่มมะค่า ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 53 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ จำนวน 48 คน กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลาย

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

** เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขปฏิบัติงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

*** รองศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

**** นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ โรงพยาบาลพุทธโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา

เป็นเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย แบบสอบถามพฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และแบบสำรวจลูกน้ำยุงลาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ paired t-test และ independent t-test

ผลการศึกษา พบว่า

1. ภายหลังการทดลอง แกนนำครอบครัวกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดีวก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและดีวกกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ภายหลังการทดลอง แกนนำครอบครัวกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดีวก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและดีวกกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ

3. ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายในครัวเรือน (HI) และค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายในภาชนะที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง (CI) ต่ำวกก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและต่ำวกกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ลูกน้ำยุงลาย การเสริมพลัง แกนนำครอบครัว การจัดการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The objective of this quasi-experimental research was to study the effect of empowerment program through participatory management for household leaders of Aedes larvae control: A case study of Lummakha village, Khao Chakan sub-district, Khao Chakan district, Sa Kaeo province. Aedes larvae control knowledge, Aedes larvae control behaviors and Aedes larvae index of the experimental group between before and after the experiment were compared. The knowledge, the behaviors and the index of the experiment group participated in the empowerment program through participatory management and of the comparison group. The experiment group comprised of 53 household leaders of Lummakha village, Khao Chakan sub-district, Khao Chakan district, Sa Kaeo province while 48 household leaders of Wangri village, Khao Chakan sub-district, Khao Chakan district, Sa Kaeo province were recruited for the comparison group. The experiment group were required

to participate in the empowerment program through participatory management for Aedes larvae control for 8 weeks. The data collection instruments included self-administered questionnaire regarding personal data, Aedes larvae control test, self-administered questionnaire about Aedes larvae control behaviors, and Aedes larvae survey form. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, paired t-test and independent t-test.

Results of this study showed that:

1. After participating in the program, the experiment group had higher mean score of mosquito larval control knowledge than before the experiment and higher than the comparison group with a statistical significance level of 0.05.
2. After participating in the program, the experiment group had better mean score of mosquito larval control behaviors than before the experiment and better than the comparison group with the statistical significance level of 0.05. and
3. After participating in the program, the experiment group had lower household index (HI) and container index (CI) than before the experiment and lower than the comparison group with the statistical significance level of 0.05.

Keywords: Aedes mosquito larvae, empowerment, family leaders, participatory management

บทนำ

โรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาสาธารณสุขในหลายประเทศทั่วโลก เนื่องจากโรคไข้เลือดออกได้แพร่กระจายอย่างกว้างขวางและมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นอย่างมาก อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาเป็นชุมชนชาวเมือง การเพิ่มของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีสภาพเป็นชุมชนแออัด สภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป

ขาดสุขอนามัยที่ดี และภาวะโลกร้อน ทำให้มีการขยายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสายพันธุ์เชื้อไข้เลือดออก อีกทั้งขาดการควบคุมยุงลายที่มีประสิทธิภาพถือเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลโรคไข้เลือดออกแพร่ระบาดไปทั่วโลก ในกลุ่มประเทศอาเซียน แต่ละปีพบผู้ป่วยไม่ต่ำกว่าปีละ 200,000 ราย มีรายงานผู้ป่วยใน 7 ประเทศ ได้แก่ ไทย กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม รวม 69,213 ราย เสียชีวิต

57 ราย ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 13 มิถุนายน พ.ศ.2555 พบว่า ประเทศที่มีรายงานผู้ป่วยมากที่สุด คือ ฟิลิปปินส์ พบผู้ป่วย 28,163 ราย รองลงมาคือประเทศไทย พบผู้ป่วย 14,045 ราย เสียชีวิต 9 ราย มาเลเซีย พบผู้ป่วย 10,352 ราย เสียชีวิต 20 ราย เวียดนาม พบผู้ป่วย 10,296 ราย เสียชีวิต 7 ราย กัมพูชา พบผู้ป่วย 4,050 ราย เสียชีวิต 18 ราย สิงคโปร์ พบผู้ป่วย 1,529 ราย และลาว พบผู้ป่วย 778 ราย เสียชีวิต 3 ราย ส่วนใหญ่เกิดในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี กรมควบคุมโรค ได้รับการแจ้งเตือนจากองค์การอนามัยโลก ว่าปี 2556 สถานการณ์โรคไข้เลือดออกในกลุ่มประเทศอาเซียน เป็นปัญหามากในระดับเดียวกับภูมิภาคแปซิฟิก ตะวันตก (กรมควบคุมโรค, 2556, ออนไลน์)

สำหรับโรคไข้เลือดออกของประเทศไทย มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี และมีการกระจายของโรคในทุกภาคของประเทศ โดยพบว่าอัตราป่วยย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 มีจำนวนผู้ป่วย 56,651 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 440.94 ต่อแสนประชากร ปี พ.ศ.2553 มีจำนวนผู้ป่วย 118,699 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 651.36 ต่อแสนประชากร ปี พ.ศ.2554 มีจำนวนผู้ป่วย 63,189 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 537.66 ต่อแสนประชากรปี พ.ศ.2555 มีจำนวนผู้ป่วย 79,593 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 632.00 ต่อแสนประชากร และปี พ.ศ.2556 มีจำนวนผู้ป่วย 152,768 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 690.50 ต่อแสนประชากร ซึ่งเป็นอัตราที่มีแนวโน้มสูงขึ้น (สำนักงานระบาดวิทยา, 2557, ออนไลน์)

จังหวัดสระแก้ว เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา การปกครองแบ่งออกเป็น 9 อำเภอ 58 ตำบล 731 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 550,388 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัดสระแก้ว, 2557, 3) จากข้อมูลการเฝ้าระวังโรค ปี พ.ศ.2556 พบว่ามีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก จำนวน 638 ราย ไม่มีผู้เสียชีวิต คิดเป็นอัตราป่วย 117.26 ต่อแสนประชากร ข้อมูลใน ปี พ.ศ.2557 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2557 ถึง วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2557 พบผู้ป่วยไข้เลือดออก จำนวน 128 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 23.46 ต่อแสนประชากร ไม่มีผู้เสียชีวิต จำแนกรายอำเภอ พบว่า มีจำนวนผู้ป่วยสูงสุดที่อำเภอเขาฉกรรจ์ คิดเป็นอัตราป่วย 10.81 ต่อแสนประชากร รองลงมาคือ อำเภอวัฒนานคร 8.75 และอำเภอวังสมบูรณ์ 8.39 ตามลำดับ

สำหรับสถานการณ์โรคไข้เลือดออกของตำบลเขาฉกรรจ์ พบว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ตามรายงานข้อมูลอัตราป่วยในปี พ.ศ.2552 ถึง ปี พ.ศ.2556 พบอัตราป่วยคิดเป็น 272.67, 348.98, 414.94, 466.14 และ 556.88 ต่อแสนประชากร ค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายของตำบลเขาฉกรรจ์ พบว่า ค่าสัดส่วนภาชนะที่พบลูกน้ำยุงลาย เท่ากับ 32.86 และค่าสัดส่วนบ้านที่พบลูกน้ำยุงลาย เท่ากับ 90.34 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเสี่ยงสูง ที่กว่าเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุข แม้ว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะกำหนดให้มีการรณรงค์ให้ความรู้ และสำรวจลูกน้ำยุงลาย แต่การดำเนินงานควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือด

ออกยังไม่ประสบผลสำเร็จเห็นได้จากอัตราป่วยที่พบเป็นจำนวนมากทุกปี ดังนั้นมาตรการที่สำคัญและควรนำมาใช้ในการควบคุมลูกน้ำยุงลายควรเน้นที่การเสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “ผลของโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว” ที่ประยุกต์ทฤษฎีการเสริมพลังร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาศักยภาพของแกนนำครอบครัวให้มีความรู้และมีทักษะที่สามารถจะควบคุมลูกน้ำยุงลายได้ด้วยตนเอง และให้แกนนำครอบครัวดำเนินการแก้ไขปัญหาการควบคุมลูกน้ำยุงลายในชุมชนด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุนให้แกนนำครอบครัวเกิดการค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหา และประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งคาดว่าจะการมีส่วนร่วมของแกนนำครอบครัวนี้จะนำไปสู่การควบคุมลูกน้ำยุงลายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว กรณีศึกษาบ้านลุ่มมะค่า ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

วัตถุประสงค์เฉพาะ

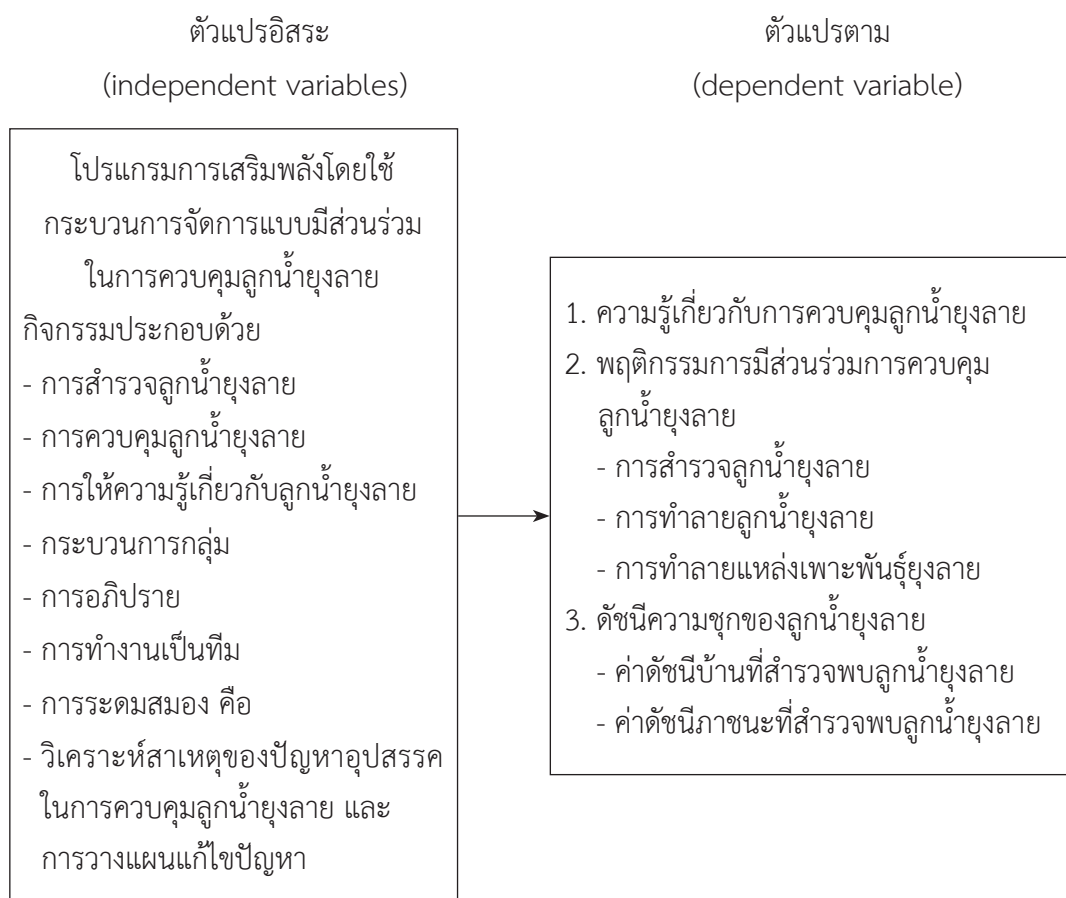
1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว ก่อนทดลองและหลังทดลอง

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดตามทฤษฎีการเสริมพลังของบิชอป (Bishop et al, 1988) ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโคลบ (Kolb, 1984) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม การได้รับประสบการณ์ การวิเคราะห์ประสบการณ์ การวางแผนและการปฏิบัติโดยผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องเป็นวงจร มีการคิดอย่างไตร่ตรอง เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง รวมทั้งการวิเคราะห์สาเหตุ และการแก้ไขอย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดการรับรู้พลังอำนาจในตนเอง และนำไปสู่การมีศักยภาพในการควบคุมลูกน้ำยุงลายเพิ่มขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานทางการวิจัย

1. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแกนนำ
ครอบครัวกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการ
ควบคุมลูกน้ำยุงลายและมีพฤติกรรมการควบคุม
ลูกน้ำยุงลาย สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

2. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแกนนำ
ครอบครัวกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยดัชนีความซุก
ลูกน้ำยุงลาย ลดลงต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม

3. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแกนนำ
ครอบครัวกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับ
การควบคุมลูกน้ำยุงลายและมีพฤติกรรมการ
ควบคุมลูกน้ำยุงลาย สูงกว่าครัวเรือนกลุ่มเปรียบเทียบ

4. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมแกนนำ
ครอบครัวกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยดัชนีความซุกของ
ลูกน้ำยุงลาย ลดลงต่ำกว่าครัวเรือนกลุ่มเปรียบเทียบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง

1. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกหมู่บ้าน เกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้านมีดังนี้

1. มีอัตราป่วยโรคไข้เลือดออกสูงกว่าหมู่บ้านอื่น และมีผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกติดต่อกันทุกปี ย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2556

2. มีค่าดัชนีลูกน้ำยุงลาย (HI, CI) มากกว่า 10 และสูงกว่าหมู่บ้านอื่น จากเกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้าน ผลปรากฏว่า ได้บ้านลุมมะค่า และบ้านวังรี ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ ด้วยวิธีการจับฉลาก ผลปรากฏว่า ได้บ้านลุมมะค่า เป็นกลุ่มทดลอง และบ้านวังรี เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

2. ช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลระยะเวลาในการเข้าร่วมโปรแกรม ช่วงระหว่าง วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2558 - วันที่ 31 มิถุนายน พ.ศ. 2558

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ การสำรวจลูกน้ำยุงลาย วิธีการควบคุมและการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย จำนวน 16 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรม การควบคุมลูกน้ำยุงลาย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ ข้อคำถามมีจำนวน 10 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสำรวจลูกน้ำยุงลาย ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสำรวจลูกน้ำยุงลายของกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อบันทึกจำนวนภาชนะที่สำรวจและจำนวนที่พบลูกน้ำยุงลาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นประชากรที่อาศัยอยู่หมู่บ้านลุมมะค่า ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว รวมจำนวน 53 คน

เครื่องมือในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลายแบบสำรวจลูกน้ำยุงลาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมและแผนการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาฉกรรจ์ ผู้นำชุมชน เพื่อขออนุญาตในการทำวิจัยและเพื่อขอความร่วมมือ ด้านบุคลากร ข้าราชการ

สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ในการดำเนินงานตลอดระยะเวลาการทำวิจัย

1.2 ประชุมชี้แจงผู้ช่วยวิจัยและสาธิตขั้นตอนกิจกรรมต่างๆ ตามโปรแกรมการเรียนรู้และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้มีความเข้าใจและปฏิบัติได้ในแนวทางเดียวกัน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการตามโปรแกรมและกิจกรรม

ระยะที่ 3 การประเมินผลเพื่อถอดบทเรียนการเรียนรู้ ประเมินผลการดำเนินงาน สรุปแนวทางที่จะใช้ในการดำเนินงานของชุมชนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลด้านคุณลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ย ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย ก่อนและหลังทดลองภายในกลุ่มเดียวกันโดยใช้สถิติ paired t - test

3. เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ย ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และค่าดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายก่อนและหลังทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ independent t - test

ผลการวิจัย

1. ลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มทดลองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 67.92 และร้อยละ 32.08 ตามลำดับ อายุที่พบมากที่สุด คือ อายุ 46 - 50 ปี ร้อยละ 37.74 รองลงมาอายุระหว่าง 41 - 45 ปี ($\bar{X}=46.66$, $SD = 5.52$) สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 94.34 การศึกษาส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 73.58 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 52.83 ในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา มีการสำรวจลูกน้ำยุงลายจำนวน 1-2 ครั้ง ร้อยละ 52.83 ($\bar{X} = 1.53$, $SD = 0.50$) มีวิธีการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยวิธีการเปิดพัดลม ร้อยละ 33.96

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย ก่อนทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ตัวแปรที่ศึกษา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p-value
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	9.60	2.84	9.73	3.16	.210	.830
พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	15.00	2.00	15.65	2.16	1.56	.120
ดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย						
สัดส่วนภาชนะที่สำรวจ	1.60	.48	1.63	.57	.201	.840
สัดส่วนบ้านที่สำรวจ	22.42	7.73	22.26	6.57	.340	.736

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนน ชุกลูกน้ำยุงลาย พบว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่ม
เฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าคะแนนเฉลี่ยไม่
พฤติกรรมกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และดัชนีความ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุม
ลูกน้ำยุงลายและดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายของกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมก่อนและหลังการ
ทดลอง (n = 53)

ตัวแปรที่ศึกษา	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p-value
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	9.60	2.84	13.13	1.68	11.64	0.00
พฤติกรรมกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	15.00	2.00	23.74	2.03	27.39	0.00
ดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย						
สัดส่วนภาชนะที่สำรวจ	1.60	.48	.85	1.36	4.01	.000
สัดส่วนบ้านที่สำรวจ	22.42	7.73	8.59	4.13	9.96	<0.001

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนน มากกว่าก่อนการทดลอง และมีค่าเฉลี่ยดัชนี
เฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ความชุกลูกน้ำยุงลายลดลงกว่าก่อนการทดลอง
พฤติกรรมกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลายของกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ทดลอง พบว่า หลังการทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ย

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย พฤติกรรมการควบคุม
ลูกน้ำยุงลาย และดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลายของกลุ่มที่ทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลัง
เข้าร่วมโปรแกรม

ตัวแปรที่ศึกษา	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม		t	p-value
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	13.13	1.68	10.27	2.85	6.22*	.000
พฤติกรรมกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย	23.74	2.03	15.73	2.03	19.80	.000
ดัชนีความชุกลูกน้ำยุงลาย						
สัดส่วนภาชนะที่สำรวจ	.85	1.36	1.58	.71	3.34*	.001
สัดส่วนบ้านที่สำรวจ	8.59	4.13	21.26	6.57	11.88	<0.001

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนน พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยมากกว่า
เฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย กลุ่มควบคุม และมีค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีความชุก
พฤติกรรมกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลายระหว่างกลุ่ม ลูกน้ำยุงลายลดลงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ
ทดลองและกลุ่มควบคุมหลังเข้าร่วมโปรแกรม ทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

หลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดีวก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ซึ่งอธิบายได้ว่า ผลของความรู้ที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดขึ้นมีการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างองค์ความรู้เรื่องไข้เลือดออก ชีวิตวัยของยุงลาย วงจรชีวิตยุงลาย การให้ดูภาพยุง ลูกน้ำยุงลายจริง การจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มย่อยให้อภิปรายและเรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้มีความรู้เรื่องการควบคุมลูกน้ำยุงลายดีขึ้น และพบว่าหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลายสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากการสร้างเสริมความรู้ ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้เป็นฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 6 ฐาน และจัดให้มีการสาธิตและฝึกปฏิบัติในการควบคุมและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย และให้กลุ่มตัวอย่างกลับไปควบคุมลูกน้ำยุงลายที่บ้านของตนเอง หลังจากนั้นจึงนัดมาประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้และอภิปรายปัญหา อุปสรรคที่พบในการสำรวจลูกน้ำยุงลาย พร้อมทั้งช่วยกันกำหนดบทบาทของแกนนำครอบครัวในการควบคุมลูกน้ำยุงลายบนพื้นฐานของความเป็นจริงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ร่วมกันวางแผนกำหนดกิจกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลายพร้อมกำหนดให้แกนนำครอบครัวออกปฏิบัติการควบคุมลูกน้ำยุงลายในครัวเรือนของตนเอง โดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยร่วมกันกระตุ้นเสริมพลังให้แกนนำครอบครัวร่วมกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน

และกัน และวางแผนควบคุมและกำจัดลูกน้ำยุงลายของชุมชนร่วมกัน ซึ่งการจัดกิจกรรมที่เน้นให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่างคือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมสอดคล้องกับผลการวิจัยของพงษ์ศักดิ์ ธนวิชกุล (2550, 58) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการสร้างพลังแกนนำชุมชน เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ตำบลโนนเมือง อำเภอมืองสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าหลังการใช้โปรแกรมการสร้างพลังแกนนำชุมชนแกนนำชุมชนมีความรู้มากกว่าก่อนการเข้าโปรแกรมการสร้างพลังชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของอรุณ สิทธิโชค (2550, 43) ศึกษาผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การควบคุมลูกน้ำยุงลายของตัวแทนครัวเรือนหมู่บ้านทดลอง อำเภอมืองจังหวัดจันทบุรี พบว่าหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออกสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับการศึกษาของ เสาวคนธ์ ภัทระศิรินทร์ (2550, 110 - 112) ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของตัวแทนครัวเรือนเขตคลองสานกรุงเทพมหานคร พบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งเพาะพันธุ์และการควบคุมลูกน้ำยุงลายมากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

สำหรับพฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมควบคุมลูกน้ำยุงลาย ดีวก่อนเข้าร่วมโปรแกรม และดีวกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ ให้แกนนำครอบครัวมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาวิเคราะห์สาเหตุของอุปสรรคในการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ร่วมกำหนดแนวทางแก้ปัญหา รับทราบบทบาทหน้าที่รับผิดชอบแต่ละบุคคลนำแนวทางปฏิบัติไปดำเนินการควบคุมลูกน้ำยุงลายในครัวเรือนของตนเองและร่วมประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญชลี ชัยมงคล (2550, 65 - 67) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุขศึกษาที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมป้องกันและควบคุมไข่เลือดออกเรือนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับการศึกษาของ จันทิมา วิชกุล (2551, 84) ศึกษาผลของโปรแกรมการสร้างพลังแกนนำครอบครัว โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก พบว่า แกนนำครอบครัวมีพฤติกรรมควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และดีวกว่าแกนนำครอบครัวที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม สอดคล้องกับการศึกษาของสมคิด จุฬาวา (2556, 147) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยประยุกต์แนวคิดการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบสร้างพลัง (empowerment) ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีพฤติกรรม

การปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และค่าดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายที่บ้าน และหน่วยงานในชุมชน ได้แก่ สถานีอนามัย วัด โรงเรียน และ อบต. มีระดับที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ในส่วน of ค่าดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลาย พบว่า ค่าดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายครัวเรือนของกลุ่มทดลอง ลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและกลุ่มเปรียบเทียบ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเป็นโปรแกรม เป็นการให้แกนนำครอบครัวได้ฝึกทักษะในการควบคุมลูกน้ำยุงลาย ประกอบด้วยการสำรวจลูกน้ำยุงลาย การทำลายลูกน้ำยุงลาย การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเพื่อให้แกนนำครอบครัวสามารถควบคุมลูกน้ำยุงลายได้อย่างถูกต้อง และในระหว่างดำเนินการควบคุมลูกน้ำยุงลายมีการประชุมกลุ่มตัวอย่างอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินผลการดำเนินงานและปรับแผน และถอดบทเรียนการเรียนรู้ รวมทั้งมีการสร้างแรงจูงใจให้รางวัลบ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกำจัดการลูกน้ำยุงลายเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สัดส่วนบ้านที่สำรวจพบลูกน้ำยุงลายและสัดส่วนภาชนะที่สำรวจพบลูกน้ำยุงลายลดลง สอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงจันทร์ ทับทิมศรี (2552, 79) ผลของโปรแกรมการสร้างพลังโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแกนนำครอบครัวในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของเทศบาลเมืองสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ภายหลังการ

ทดลอง พบว่า การสร้างพลังโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีค่า HI ลดลงหลังจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก จึงส่งผลให้ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายลดลงอยู่ในระดับต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของของ อธิพ สงวนใจ (2555, 64) การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในเขตพื้นที่ตำบลบ้านต้อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า ภายหลังจากทดลองกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก และค่าดัชนีความชุกชุมของลูกน้ำยุงลายมีระดับที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ สอดคล้องกับการศึกษาของ เชิดศักดิ์ ประคามา (2555, 135 - 136) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกบ้านลิ้นฟ้า ตำบลแคนเหนือ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า หลังการทดลองกลุ่มผู้เข้าร่วมการศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติตนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของก่อนและหลังการพัฒนาพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นทำให้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีการปฏิบัติตนถูกต้องเพิ่มสูงขึ้น ดัชนีความชุกชุมลูกน้ำยุงลายลดลง

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำ

ครอบครัว ที่ประยุกต์โดยประยุกต์ทฤษฎีการเสริมพลังร่วมกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม ระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสาธิต การฝึกปฏิบัติ สะท้อนภาพที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และการติดตามของแกนนำครอบครัว มีผลทำให้กลุ่มทดลองมีความรู้และพฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลายเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลองและมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ และส่งผลให้ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายลดลงกว่าก่อนการทดลองและลดลงมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การควบคุมลูกน้ำยุงลายของกลุ่มตัวอย่างได้ จึงควรนำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมลูกน้ำยุงลายกับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน
2. กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการควบคุมลูกน้ำยุงลายบรรลุผลสำเร็จ ส่งผลให้ค่าดัชนีความชุกของลูกน้ำยุงลายลดลง จึงควรนำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมลูกน้ำยุงลายกับชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลายและพฤติกรรม การควบคุมลูกน้ำยุงลายในกลุ่มแกนนำครอบครัว พบว่า แกนนำครอบครัวมีความรู้และมีพฤติกรรม ดีขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมจึงเห็นควรดำเนินการ พัฒนาความรู้เกี่ยวกับการควบคุมลูกน้ำยุงลาย และพฤติกรรมควบคุมลูกน้ำยุงลายในกลุ่ม อื่นๆ รวมด้วย เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน และนักเรียน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ที่อยู่ในพื้นที่เพื่อสนับสนุนผลที่เกิดจากโปรแกรม ได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรทำการศึกษาทดลองเปรียบเทียบ ในปัจจัยที่แตกต่างกัน เช่น ลักษณะชุมชน ช่วง ฤดูกาล วัฒนธรรม สภาพสิ่งแวดล้อม จำนวน ประชากรที่มากกว่า และวัดผลความแตกต่างก่อน และหลังการทดลองเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผล ต่อประสิทธิภาพของโปรแกรมการเสริมพลังโดยใช้ กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการควบคุม ลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว

3. ควรทำการศึกษาทดลองเปรียบเทียบ ระยะเวลาในการทดลองโปรแกรมการเสริมพลัง โดยใช้กระบวนการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการ ควบคุมลูกน้ำยุงลายของแกนนำครอบครัว ที่แตกต่างกัน เพื่อหาระยะเวลาที่เหมาะสมในการ สร้างพลังแกนนำครอบครัวเพื่อควบคุมลูกน้ำ ยุงลาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค. (2556). โรคไข้เลือดออกอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2557, จาก http://www.vibhavadi.com/mobi/health_detail.php?id=587
- จันทิมา วิชกุล. (2551). ผลของการสร้างพลังแกนนำครอบครัวโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อ การควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เชิดศักดิ์ ปรุงคำมา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก บ้านลั่นฟ้า ตำบลแคนเหนือ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการบริหารสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงจันทร์ ทับทิมศรี. (2552). ผลของโปรแกรมการสร้างพลังโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แก่แกนนำครอบครัวในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของเทศบาลเมืองสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการระบบสุขภาพ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีรพ สงวนใจ. (2555). การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออก ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนปัจจุบัน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พงษ์ศักดิ์ ธนวิชกุล. (2550). ผลของโปรแกรมการสร้างพลังแกนนำชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออก ตำบลโนนเมือง อำเภอเมืองสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์หลักสูตร สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนสุขภาพชุมชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- สำนักระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. (2557). จำนวนและอัตราผู้ป่วยด้วยโรคเฝ้าระวัง ปี พ.ศ.2546 - 2557 รายไตรมาส. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2557, จาก <http://social.nesdb.go.th/SocialStat/>
- เสาวคนธ์ ภัทระศิรินทร์. (2550). โปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการควบคุมลูกน้ำยุงลายของ ตัวแทนครัวเรือนเขตคลองสานกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรุณ สิทธิโชค. (2550). ผลของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการควบคุมลูกน้ำยุงลาย อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. วารสารสุศึกษา, 30 (106), 43-56
- อัญชลี ชัยมงคล. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ตำบลพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ สาขาวิชาเอกสุศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมคิด จูหว่า. (2556). ประสิทธิภาพของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและควบคุมโรค ไข้เลือดออก ในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย. สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยพะเยา.